

॥ श्रीः ॥

हरिदास-संस्कृत-ग्रन्थमाला

३२

ज्योतिःशास्त्रान्तर्गतः

प्रश्नाङ्कचूडामणिः

ध्वजादिप्रश्नगणना च

सम्पादक :—

पं० श्रीसीतारामझा ज्यौतिषाचार्यः

(द्वितीयं संस्करणम्)

चौखम्बा संस्कृत सीरीज आफिस, वाराणसी

मूल्य ०-२५] (सर्वेऽधिकाराः प्रकाशकाधीनाः) [ई० १९६२

विषय-सूची

विषयाः	पृष्ठाङ्काः
अक्षराङ्काः	१
ध्रुवाङ्काः फलानि च	२
अस्तिनास्तिप्रश्नः	३
लाभालाभप्रश्नः	३
कुशलाकुशलप्रश्नः	४
नष्टलाभालाभप्रश्नः	४
दिग्ज्ञानम्	४
जातिज्ञानम्	४
मष्टस्थाननिर्णयप्रश्नः	४
दानादिप्रश्नः	५
देवपूजाप्रश्नः	५
प्रवासिचरस्थिरप्रश्नः	५
गमनप्रश्नः	५
कालप्रश्नः	५
मुष्टिवस्तुज्ञानप्रश्नः	५
धातुज्ञानम्	५
भूषणादिज्ञानम्	७
पुत्रकन्यादिज्ञानप्रश्नः	७

विषयाः	पृष्ठाङ्काः
आयुर्बलप्रश्नः	७
धातुमूलजीवप्रश्नः	७
सर्क्विप्रश्नः	८
गमनागमनप्रश्नः	८
सत्यमिथ्याप्रश्नः	८
वृष्टिप्रश्नः	८
दिनावधिप्रश्नः	८
व्यवहारप्रश्नः	९
नौकाप्रश्नः	९
घाणिज्यप्रश्नः	९
अधिकारप्राप्तिप्रश्नः	९
ग्रामप्राप्तिप्रश्नः	९
कार्यसिद्धिप्रश्नः	९
बन्दिमोचनप्रश्नः	१०
कालनिर्णयः	१०

॥ श्रीः ॥

प्रश्नाङ्कचूडामणिः

पूर्वाह्णे ग्राहयेत् प्रश्ने पुष्पस्य शिशुनाभिधाम् ।
यूना फलस्य मध्याह्णे देवस्यातो जरा मता ॥
तत्र वस्तुस्वराङ्कानां पिण्डं ध्रुवकमिश्रितम् ।
भाजयित्वा त्रिभिर्वाच्यं फलं शेषानुसारतः ॥

अथाक्षराङ्काः

गुणेन्दवो १३ऽवनिकरौ २१ कृशानुशशिनौ १३ धृतिः १८ ।
तिथयो १५ बाहुयमला २२ नन्दचन्द्रा १९ द्विबाहवः २२ ।
अङ्केन्दवो १९ऽवनिगुणा ३१ भानवो १२ द्विरदेन्दवः १८ ।
स्वराणां क्लीवहीनानां निर्दिष्टाः पिण्डका इमे ॥
रूपनेत्राणि २१ खगुणा ३० विश्वे १३ मङ्गलभूमयः १८ ।
शशाङ्करामा ३१ भान्य २७ ष्टि १६ रिषुरामा ३५ धृति १८ नखाः २० ॥
अब्दाः १७ शराग्नयो ३५ विश्वे १३ वज्रिणः १४ पर्वतेन्दवः १७ ।
घना १७ नागभुवो १७ बाणवह्नयो ३५ द्विरदाश्विनः २८ ॥
गजचन्द्रा १८ ऋतुगुणा ३६ रूपदस्त्रा २१ धराश्विनः २१ ।
नखरा २० स्थितयो १५ विश्वे १७ रुद्रा ११ नन्दाः ९ कुवाहवः २१ ॥
शररामा ३५ घना १७ बाणवह्नयो ३५ ऽर्काश्च १२ वज्रिणः १४ ।
कादीनामित्यङ्कपिण्डाः क्षान्तानामीरिताः क्रमात् ॥

अथ ध्रुवाङ्काः फलानि च

लाभालाभगतप्रश्ने स्वाब्धयो ४० ध्रुवकः स्मृतः ।
लाभोऽल्पलाभोऽप्यव्ययः फलमत्र क्रमान्वितम् ॥
जीवनाजीवनप्रश्ने गगनाब्धि ४० ध्रुवः स्मृतः ।
क्रमेण जीवनं कष्टं मृतिश्च त्रिफलं स्मृतम् ॥
सुखदुःखात्मकप्रश्ने ध्रुवा मङ्गलभूमयः १८ ।
सुखं मिश्रं महत्कष्टं फलमत्र क्रमान्वितम् ॥
आगमागमनप्रश्ने गजरामा ३८ ध्रुवो भवेत् ।
अनुक्रमात् फलान्यत्र आगमस्थित्यनागमाः ॥
चत्वारिंशद् ध्रुवः ४० प्रोक्तः प्रश्ने जयपराजये ।
जयः सन्धिश्च भङ्गश्च क्रमेणात्र फलान्यपि ॥
गमनागमनप्रश्ने ध्रुवः स्याद् गगनाग्नयः ३० ।
गमनागमनाभावो मरणञ्च क्रमात् फलम् ॥
वर्षावर्षात्मकप्रश्ने ध्रुवकः स्याद् द्विपावकाः ३२ ।
वर्षाल्पवृष्ट्यनावृष्टिः फलमत्र क्रमाद्विदुः ।
इत्येते ध्रुवकाः प्रोक्ताः फलानि च यथाक्रमम् ।
एषामेवानुसारेण शेषमूह्यं विचक्षणैः ॥

इति प्रश्नाङ्कचूडामणिः समाप्तः ।

अथ ध्वजादिप्रश्रगणना

ॐ नमः शिवाय । अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ लृ लृ
ए ऐ ओ औ ध्वजः सूर्यः । १ । क ख ग घ ङ धूम्रः भौमः । २ ।
च छ ज झ ञ सिंहः शुक्रः । ३ । ट ठ ड ढ ण श्वा बुधः । ४ ।
त थ द ध न वृषो गुरुः । ५ । प फ ब भ म खरः शनिः । ६ ।
य र ल व गजश्चन्द्रः । ७ । श ष स ह ध्वाङ्गः । ८ ।

अ क च ट त प य श फलोद्देशे प्रश्नः भूतभविष्यद्-
वर्त्तमानज्ञानज्योतिषं कृतम् । उच्चारितफलनाम स्वकृत्वा अका-
रादिवर्गं कृत्वा ध्वजादौ या भवन्ति आयः कल्पनीयः अत-
स्तस्य फलं वदेत् ।

ध्वजो धूम्रस्तथा सिंहः स्वान वृषश्च खरो गजः ।
ध्वाङ्गस्तथाष्टमो ज्ञेयः शुभाशुभफलं वदेत् ॥

तत्रादौ अस्तिनास्तिप्रश्नः

ध्वजे कुञ्जरसिंहे च वृषे नास्तीति निश्चितम् ।
धूम्रे शुनि खरे ध्वाङ्गे चाऽस्ति प्रश्नस्य लक्षणम् ॥ १ ॥

अथ लाभालाभप्रश्नः

ध्वजे गजे वृषे सिंहे शीघ्रलाभो भवेद् ध्रुवम् ।
धूम्रे शुनि खरे ध्वाङ्गे चास्ति लाभो विनिर्दिशेत् ॥ २ ॥

कुशलाकुशलप्रश्नः

सिंहे वृषे ध्वजे गजे प्रवासिकुशलप्रदम् ।
ध्वाङ्गे शुनि खरे धूम्रे नास्तीति कुशलं वदेत् ॥ ३ ॥

अथ नष्टलाभालाभप्रश्नः

ध्वजे गजे वृषे सिंहे गतलाभः सुनिश्चितः ।
ध्वाङ्गे शुनि खरे धूम्रे नष्टहानि विदुर्बुधाः ॥ ४ ॥

अथ दिग्ज्ञानम्

ध्वजे पूर्वगतश्चैव धूम्रेऽग्निदिशिगं तथा ।
सिंहे च दक्षिणे चैव नैऋत्यां च तथा शुनि ॥
पश्चिमे वृषभे ज्ञेयं वायव्ये च खरे तथा ॥
उत्तरे कुञ्जरे ज्ञेयं ऐशान्यां ध्वाङ्गके तथा ॥ ५ ॥

अथ जातिज्ञानम्

ध्वजे च ब्राह्मणश्चैव धूम्रे क्षत्रिय एव च ।
सिंहे वैश्यश्च विज्ञेयः शुनि शूद्रस्तथैव च ॥
वृषेऽध्यापको विज्ञेयः खरे चौरस्तु सेवकः ।
गजे दासी च विज्ञेया ध्वाङ्गे रजकनापितौ ॥ ६ ॥

अथ नष्टस्थाननिर्णयप्रश्नः

विवरे च ध्वजे नष्टे धूम्रे अग्निगृहे तथा ।
तथा सिंहे अरण्ये च शुनि स्थानान्तरेऽपि च ॥

वृषे भाण्डगतश्चैव खरे काष्ठशिलातले ।
गजे नष्टगृहे चैव ध्वाङ्गे भूषणवेश्मनि ॥ ७ ॥

अथ दानादिप्रश्नः

गोधूमश्च ध्वजे दद्यात् धूम्रे चैव तिलप्रदम् ।
पीतवस्त्रश्च सिंहे च शुनि चैव च धान्यकम् ॥
वृषे च तण्डुलं प्रोक्तं खरे च चणकन्तथा ।
गजे गुडघृतं देयं ध्वाङ्गे स्वर्णं विनिर्दिशेत् ॥ ८ ॥

अथ देवपूजाप्रश्नः

ध्वजे भैरवपूजा स्यात् धूम्रे च जगदम्बिकाम् ।
सिंहे च सूर्य्यभक्तिश्च शुनि वायुसुते तथा ॥
वृषे रुद्रं विजानीयात् खरे वागीश्वरीन्तथा ।
गणेशश्च गजे चैव ध्वाङ्गे च पितृपूजनम् ॥ ९ ॥

अथ प्रवासिचरस्थिरप्रश्नः

ध्वजे गजे स्थिरश्चैव शुनि सिंहे च चञ्चलम् ।
वृषे धूम्रे प्रयाणस्थं खरे ध्वाङ्गे च काष्ठगम् ॥ १० ॥

अथ गमनप्रश्नः

ध्वजे धूम्रे समीपस्थं दूरस्थं गजसिंहयोः ।
वृषे खरे च मार्गस्थं ध्वाङ्गे शुनि पुनर्गमः ॥ ११ ॥

अथ कालप्रश्नः

ध्वजे पक्षमिदं प्रोक्तं धूम्रे सप्तदिनं तथा ।
 एकविंशतिः सिंहे च शुनि मासं तथैव च ॥
 वृषे च सार्द्धमासं स्यात् खरे मासद्वयं तथा ।
 गजे मासत्रयं प्रोक्तं ध्वाङ्क्षे च अयनं स्मृतम् ॥ १२ ॥

अथ मुष्टिवस्तुज्ञानप्रश्नः

कुसुमञ्च ध्वजे ज्ञेयं धूम्रे श्वेतं तथैव च ।
 लोहितं गजसिंहे च शुनि च पाण्डुनीलकम् ॥
 पीतवर्णं वृषे ज्ञेयं खरे च धूम्रवर्णकम् ।
 गजे च श्यामवर्णञ्च ध्वाङ्क्षे च मिश्रवर्णकम् ॥ १३ ॥

अथ मुष्टिवस्तुज्ञानप्रश्नः

ध्वजे पत्रञ्च विज्ञेयं धूम्रे पुष्पं विशेषतः ।
 सिंहे फलञ्च विज्ञेयं शुनि काष्ठादिसम्भवम् ॥
 वृषे धान्यं तथा प्रोक्तं खरे तृणं निगद्यते ॥
 गजे जीवनं विज्ञेयं ध्वाङ्क्षे तृणं तथा स्मृतम् ॥ १४ ॥

अथ धातुज्ञानम्

ध्वजे सुवर्णकं ज्ञेयं धूम्रे रौप्यं तथैव च ।
 सिंहे ताम्रञ्च विज्ञेयं शुनि लौहं विदुर्बुधाः ॥

वृषे कांस्यं खरे नागं कपिलश्च गजे भवेत् ।
ध्वाङ्क्षे च पित्तलं ज्ञेयं कथितं पूर्वपण्डितैः ॥ १५ ॥

अथ भूषणादिज्ञानम्

ध्वजे च भूषणं मूर्ध्नि धूम्रके मुखभूषणम् ।
कण्ठभूषणं सिंहे च शुनि च हृदयं तथा ॥
वृषे हस्तादिविज्ञेयं अङ्गुलीभूषणं खरे ।
गजे च कटिसूत्रश्च ध्वाङ्क्षे पादादिकं तथा ॥ १६ ॥

अथ पुत्रकन्यादिज्ञानप्रश्नः

ध्वजे गजे वृषे सिंहे गुर्विणी पुत्रमादिशेत् ।
धूम्रे श्वाने खरे ध्वाङ्क्षे कन्याजन्मविनिर्दिशेत् ॥ १७ ॥

अथ आयुर्बलप्रश्नः

ध्वजे सिंहे षडप्रोक्तं गजे सोमसुतस्तथा ।
वृषे च षष्टिवर्षाणि खरे व्योमाब्धिसंज्ञकम् ॥
शुनि च विंशतिः प्रोक्ता ध्वाङ्क्षे षोडशभिस्तथा ।
धूम्रे वर्षमितं प्रोक्तमायुःप्रश्नं विनिर्दिशेत् ॥ १८ ॥

अथ धातुमूलजीवप्रश्नः

ध्वजे धूम्रे च धातूनां गजे सिंहे च मूलकम् ।
खरे शुनि वृषे ध्वाङ्क्षे जीवचिन्ता भवेद् ध्रुवम् ॥ १९ ॥

अथ सक्तिप्रश्नः

विपरीतौ च सक्तिः स्यादथ प्रोक्तं मनीषिभिः ।
गदं कोटं तथा दुर्गं गृहादि च विचिन्तयेत् ॥ २० ॥

अथ गमनागमनप्रश्नः

गजे वृषे ध्वजे सिंहे शत्रूणां शीघ्रमागमः ।
खरे शुनि तथा धूम्रे ध्वाङ्क्षे च नास्ति चादिशेत् ॥ २१ ॥

अथ सत्यमिथ्याप्रश्नः

ध्वजे सिंहे वृषे गजे सत्यवाक्यं विनिर्दिशेत् ।
धूम्रे शुनि खरे ध्वाङ्क्षे मिथ्या वदति निश्चितम् ॥ २२ ॥

अथ वृष्टिप्रश्नः

वृषे शुनि गजे धूम्रे वृष्टिर्भवति सत्वरम् ।
सिंहे ध्वजे खरे ध्वाङ्क्षे नास्ति वृष्टिर्विनिर्दिशेत् ॥ २३ ॥

अथ दिनावधिप्रश्नः

धूम्रे सप्तदिनं प्रोक्तं वृषे दिनं तथैव च ।
शुनि विंशतिर्द्वाङ्क्षे स्याद् ध्वजे च सप्तविंशतिः ॥
सिंहे वृषे च व्योमाब्धिः खरे ध्वाङ्क्षे ऋतुं वदेत् ।
एवं प्रश्नं विनिर्ज्ञेयं कथितं गणकोत्तमैः ॥ २४ ॥

अथ व्यवहारप्रश्नः

ध्वजे गजे वृषे सिंहे व्यवहारं शुभप्रदम् ।
ध्वाक्षे शुनि खरे धूम्रे कलहं शुभप्रदम् ॥ २५ ॥

अथ नौकाप्रश्नः

ध्वजे गजे च सिंहे च वृषे च कुशलप्रदम् ।
ध्वाक्षे शुनि खरे धूम्रे नौकायात्रा न सिद्ध्यति ॥ २६ ॥

अथ वाणिज्यप्राप्तिप्रश्नः

ध्वजे गजे ऋणप्राप्तिर्वृषे सिंहे च सिद्धता ।
खरे शुनि तथा प्राप्तिः शत्रुं गृह्णाति सत्वरम् ॥
ध्वाङ्क्षे धूम्रे च नास्ति च कलहं भ्रातृभिः सह ॥ २७ ॥

अथाधिकारप्राप्तिप्रश्नः

ध्वजे गजे स्थिरप्राप्तिः वृषे सिंहे च शीघ्रता ।
कलहन्तु खरे श्वाने नास्तीति ध्वाङ्क्षधूम्रके ॥ २८ ॥

अथ ग्रामप्राप्तिप्रश्नः

ध्वजे गजे वृषे चैव धूम्रे नास्तीति निश्चितम् ।
शुनि सिंहे खरे ध्वाङ्क्षे ग्रामप्राप्तिं विनिर्दिशेत् ॥ २९ ॥

अथ कार्यसिद्धिप्रश्नः

ध्वजे गजे स्थिरं कार्यं त्वरितं वृषसिंहयोः ।

दीर्घकालं स्वस्तरयोः ध्वाङ्क्षे धूमे न सिद्ध्यति ॥ ३० ॥

अथ वन्दिमोचनप्रश्नः

शुनि धूमे खरे ध्वाङ्क्षे वन्दी शीघ्रं प्रमुच्यते ।

वृषे गजे ध्वजे सिंहे वन्दिनः कष्टमादिशेत् ॥ ३१ ॥

अथ कालनिर्णयः

ध्वजे सप्तदिनं प्रोक्तं सिंहे पक्षं तथैव च ।

वृषे मासश्च विज्ञेयं गजे मासत्रयं तथा ॥

शुनि खरे सप्तमासं धूमे ध्वाङ्क्षे च वर्षकम् ॥ ३२ ॥

इति ध्वजाविप्रश्नगणना समाप्ता ।

समाप्तञ्चार्य ग्रन्थः ।

ज्योतिष-ग्रन्थाः—

१ ग्रहलाघवम् । विष्णुनाथी संस्कृत टीका तथा 'माधुरी' हिन्दी टीका	३-५०
२ पञ्चाङ्गविज्ञानम् । हिन्दी टीका सहित	०-५०
३ प्रश्नभूषणम् । 'विमला' संस्कृत-हिन्दी टीका	०-७५
४ मानसागरी । 'सुबोधिनी' हिन्दी व्याख्या सहित	८-००
५ जन्मपत्रदीपकः । सोदाहरण सटिप्पण हिन्दी टीका	१-२५
६ जातकपारिजातः । सुधाशालिनी-विमला संस्कृत-हिन्दी टीका	१२-००
७ जातकामरणम् । सपरिशिष्ट 'विमला' हिन्दी टीका सहित	४-००
८ जातकालङ्कारः—हरभानुदत्तकृत संस्कृत तथा भावबोधिनी हिन्दी टीका	१-००
९ जैमिनीयसूत्रम् । सोदाहरण 'विमला' संस्कृत हिन्दी टीकाद्वयोपेत	२-००
१० ताजिकनीलकण्ठी । गंगाधरमिश्रकृत 'जलदगर्जना' सं. हि. टीका	४-५०
११ दैवज्ञकामधेनुः । म० म० पं० अनवमर्शीसंघराजवर सङ्कलित	६-००
१२ बीजगणितम् । जीवनाथी संस्कृत तथा 'विमला' हिन्दी टीकायुत	८-००,
१३ बृहज्ज्योतिषसारः । हिन्दी भाष्य, विवरण व्याख्या सहित	४-५०
१४ बृहज्जातकम् । सोदाहरणोपपत्ति 'विमला' हिन्दी टीका सहित	३-१०
१५ बृहत्संहिता । सोदाहरण 'विमला' हिन्दी टीका सहित	९-००
१६ मुहूर्तमार्तण्डः । 'मार्तण्डप्रकाशिका' संस्कृत हिन्दी टीका सहित	३-००
१७ मुहूर्तचिन्तामणिः । सटिप्पण 'पीयूषधारा' व्याख्या सहित	५-००
१८ मुहूर्तचिन्तामणिः । पीयूषधारानुसारी हिन्दी व्याख्या सहित	३-००
१९ रमलनवरत्नम् । 'विमला' हिन्दी टीका सहित	२-००
२० लघुपाराशरी-मध्यपाराशरी । सोदाहरण-सुबोधिनी' सं० हि० टीका	१-२५
२१ लीलावती । सोदाहरण सोपपत्तिक 'तत्त्वप्रकाशिका' संस्कृत-हिन्दी व्याख्या, अभ्यासार्थ प्रश्नपत्रादि सहित	४-००
२२ शिशुबोधः । विमला भा. टी. ०-६२ २३ योगिनीजातकः । 'विमला' टी. ०-२१	
२४ शोघबोधः । अनूपमिश्रकृत 'सरला' हिन्दी टीका सहित	१-००
२५ षट्पञ्चाशिका । विभा संस्कृत-हिन्दी टीका सहित	०-६५
२६ वास्तुरत्नावली । सोदाहरण 'सुबोधिनी' संस्कृत-हिन्दी व्याख्या	२-५०
२७ वास्तुरत्नाकर । अहिबलचक्रसहित	३-००

12829

